

Jussi Mikkonen

Hävikkiruuun hyödyntäminen Prikka kiertoon hankkeen avulla

Osuuskauppa Arinan näkemyksiä hävikistä ja hankkeesta

Hävikkiruuan hyödyntäminen Prikka kiertoon hankkeen avulla

Osuuskauppa Arinan näkemyksiä hävikistä ja hankkeesta

Jussi Mikkonen
Opinnäytetyö
Kevät 2022
Liiketalous
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalous, Esimiestyö ja henkilöstöhallinta

Tekijä: Jussi Mikkonen

Opinnäytetyön nimi: Hävikkiruuan hyödyntäminen Prikka kiertoon hankkeen avulla

Työn ohjaaja: Matti Sippola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2022

Sivumäärä: 29 + 1 liite

Tämä opinnäytetyö tehtiin Prikka kiertoon hankkeen toimeksiannosta. Prikka kiertoon hanke on Oulun alueella reilu puoli vuotta sitten aloittanut logistiikkakeskus, joka hakee erilaisilta yhteistyökumppaneilta hävikkiruokaa, elintarvikkeita ja muita tuotteita. Keskuksessa toimii työllistettyjä, harjoittelijoita ja erilaisilla palkkatuilla olevia henkilöitä.

Tässä opinnäytetyössä toimiantona oli haastatella Osuuskauppa Arinan myymäläpäälliköitä. Tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelun tulokset eivät ole yleistettävissä suureen joukkoon. Haastateltavilta haluttiin selvittää heidän näkemyksiään Prikan onnistumisesta ja saada heiltä myös kehitysehdotuksia. Haastatteluissa myös selvitettiin heidän keinoja vähentää hävikkiä ja syitä osallistua tämän tyyppiseen hankkeeseen osallistumisesta. Tutkimuksen yksi päätaivoite on saada luotua Prikalle tietoa heidän toimintansa toimivuudesta ja sitä kautta jopa lisättyä hyödynnettävän hävikin määrää.

Hävikkiä syntyy elintarvikeketjun jokaisessa eri vaiheessa. Vähittäiskaupoista syntyvän hävikin hyödyntäminen on usein helpointa, koska kyseessä on tuotteet, joita kuluttajat pystyvät suoraan käyttämään. Alkutuotannosta syntyvä hävikki on usein vaikeammin hyödynnettävissä suoraan kuluttajille, sama asia on myös kotitalouksien aiheuttaman hävikin kanssa, koska kotitaloudet laittavat yleensä ros kiin syömätöntä tai jo pilaantunutta ruokaa.

Nykypäivänä puhutaan paljon kestävästä kehityksestä ja hiilineutraaliudesta. Julkinen mielipide on vahvasti päästöjen vähentämisen kannalla ja myös tämän tyyppiset hankkeet pyrkivät päästöjen minimoimiseen. Yritykset ovat omalta osaltaan myös talkoissa mukana monista erisyistä. Joillakin yrityksillä on aito halu auttaa ja olla mukana paremman tulevaisuuden luomisessa, kun taas osa pitää sitä pakollisena toimintana liiketoiminnan kannalta.

Tutkimuksessa esille nousi paljon hyviä asioita tämän hetkisen Prikka kiertoon hankkeen toimivuudesta ja esille nousi myös muutamia kehitysehdotuksia. Tutkimustulokset ovat suurelta osin samansuuntaisia kuin aikaisemmissa tutkimuksissa ja näin niitä voidaan pitää luotettavina. Kehityskohteita saatiin myös esille, joista tärkeimpänä on selvittää eri kaupparyhmien ajatuksia toiminnasta ja sitä kautta saada yleispäteviä toimintamalleja, joilla hanke saisi lisää lahjoittajia mukaan.

Asiasanat: hävikkiruoka, yhteiskuntavastuu, vähittäiskauppa, teemahaastattelu, hiilijalanjälki

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in business, Option of leadership and HR

Author: Jussi Mikkonen
Title of thesis: Use of food waste with Prikka kiertoön organisation
Supervisor: Matti Sippola
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2022
Number of pages: 29 + 1 appendix

This thesis was done for a new public organisation called Prikka kiertoön. Their goal is to collect food waste from local companies and distribute it to people in need through other charity organisations. The organisation has been started in August 2021. The organisation wanted me to interview a local cooperation grocery brand, Osuuskauppa Arina. Arina has been one of the companies which have donated groceries and other goods. The interviews were done using semiconstructed method.

Main goals for the thesis were to generate useful information for Prikka kiertoön organisation about how they have been doing and what could be improved according to Arina. I also gathered information about ways Arina is reducing their food waste and reasons why they want to participate in charity work.

Mankind is facing its biggest challenge do date by trying to slow down climate change. There has big efforts to reduce carbon emissions on a global scale. One of the biggest sources of carbon emissions is food industry. We need to be able to create a sustainable system for whole food industry. Food waste is one of the biggest challenges we are facing and it happens on every step of the process.

The results from this thesis were mostly inline with prior studies and publications. I was able to gather a good amount of data for the Prikka kiertoön organisation and I was also able to pinpoint some further points to study.

Keywords: Food waste, Carbon emissions, Charity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
3	HÄVIKKIRUOKA VÄHITTÄISKAUPASSA	9
3.1	Hävikin vähentäminen vähittäiskaupassa	10
3.2	Takaisinvedoista aiheutuva hävikki	11
3.3	Hävikin vähentäminen lainsäädännöllä	11
3.4	Vähittäiskaupasta syntyvän hävikkiruuan hyödyntäminen ruoka-apuna	12
3.5	Hiilijalanjälki vähittäiskaupan hävikissä	13
4	YHTEISKUNTAVASTUU VÄHITTÄISKAUPASSA	15
5	TUTKIMUSMENETELMÄ	17
5.1	Haastateltavien valinta	18
5.2	Sisällönanalyysi	18
5.2.1	Haastatteluaineiston analysointi	18
5.3	Luotettavuus, pätevyys ja eettisyys	19
6	TULOKSET	21
6.1	Hävikin vähentämisen keinot	22
6.2	Yhteistyö Prikka kiertoon hankkeen ja Osuuskauppa Arinan välillä	25
6.3	Lahjoitusten lisääminen Osuuskauppa Arinan kaupoista	26
6.4	Osuuskauppa Arinan syyt osallistua hankkeeseen	27
7	POHDINTA	29
	LÄHTEET	32
	LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tilaajana toimii Prikka kiertoon hanke. Hankeen tarkoituksena on luoda Oulun pysyvä hävikkiruuan hyödyntämiseen ja jakamiseen keskitetty logistiikkakeskus. Logistiikkakeskus aloitti toimintansa elokuussa 2021. Logistiikkakeskuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuu Oulun kaupunki, Oulun evankelisluterilainen seurakunta ja Diakonissalaitos. (Niemelä & Sauvola 2020, 4 ; Diakonissalaitos 2022.) Tammikuussa 2022 Prikka kiertoon hanke on lähettänyt hävikkiä eteenpäin 9514 kg ja helmikuussa 13560 kg (Taulukko 1). Nämä määrät ovat merkittäviä määriä ja on tärkeää että näin suuri määrä käyttökelpoisia elintarvikkeita ei päädy suoraan roskiin.

TAULUKKO 1. Prikka kiertoon hankkeen hävikkimäärät alkuvuonna 2022 (Prikka kiertoon 2022).

	Tuleva hävikki	Lähtenyt hävikki	Biojäte
Tammikuu 2022	17410 kg	9514 kg	1088 kg
Helmikuu 2022	17430 kg	13560 kg	617 kg

Ilmastoasiat ja kestävä kehitys on paljon esillä tällä hetkellä kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Ruoka on ihmisen välttämätön perustarve. Ruuan tuotanto vie paljon resursseja ja se tuottaa paljon kasvihuonepäästöjä. Hävikkiruuan syntymistä pitäisi pyrkiä kaikilla tasoilla estämään. Hävikkiruokaa laitetaan roskiin suuria määriä, mutta yhteiskunnalla on hieno pyrkimys ohjata sitä yhä enemmän ruoka-avuksi. Ruoka-apua tarvitsevia on Suomessakin paljon ja heikoimmassa osassa olevia ihmisiä pitää pystyä yhteiskunnan auttamaan.

Opinnäytetyössä tehdään teemahaastattelu Osuuskauppa Arinan myymäläpäälliköille. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Prikka kiertoon hankkeen tämänhetkinen tilanne kauppojen kannalta ja miten yhteistyötä voitaisiin parantaa jatkossa. Paikallisesti hankkeen toiminnan onnistuminen on ensiarvoisen tärkeä, jotta pystytään luomaan toimiva ja hyvä hävikkiruokaa hyödyntävä logistiikkakeskus. Tutkimuksessa selvitetään myös Osuuskauppa Arinan keinoja vähentää hävikkiä. Tutkimuksella selvitetään myös kauppojen syitä osallistua tämän tyyppisiin yhteiskunnallisiin hankkeisiin.

Haastattelun tuloksia voidaan käyttää logistiikkakeskuksen toiminnan kehittämisessä. Tällä hetkellä mukana olevilta kaupoilta saatu palaute on tärkeää, jotta toimintaa voidaan kehittää oikeaan suuntaan. Tietojen perusteella voidaan Prikan kiertoon hankkeen houkuttelevuutta lisätä ja sitä kautta saa mahdollisesti lisää lahjoittajia mukaan toimintaan.

2 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tällä hetkellä ympäristöasioista ja tasa-arvosta puhutaan paljon mediassa. Myös Suomen valtiojohto tekee paljon asioita näiden asioiden parantamisen suhteen. Ruoka on ihmisen perustarve ja -oikeus. Olen henkilökohtaisella tasolla kiinnostunut näiden asioiden parantamiseen ja selvittämiseen paikallisella tasolla. Tämän opinnäytetyön tilaaja, Prikka kierto-hanke, on tehnyt Ouluun toimivan ruoka-apu organisaation. He ovat tehneet ennakko haastatteluja muun muassa Osuuskauppa Arinalle, joka on yksi hankkeen yhteistyökumppani. Opinnäyte työn tarkoituksena on selvittää Arinan näkemyksiä yhteistyöhön ja mahdollisesti löytää myös keinoja yhteistyön parantamiseksi.

Opinnäytetyössäni vastaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten Osuuskauppa Arina vähentää hävikkiä?
2. Miten yhteistyö Prikka kierto-hankkeen ja Osuuskauppa Arinan yhteistyö toimii yksittäisten kauppojen osalta?
3. Onko Prikka kierto-hankkeen mahdollista saada Osuuskauppa Arinalta lisää lahjoituksia toimintaansa?
4. Minkä takia Osuuskauppa Arinan myymälät osallistuvat hävikkiruuan lahjoittamiseen?

3 HÄVIKKIRUOKA VÄHITTÄISKAUPASSA

Hävikkiruusta käytetään montaa nimitystä. Euroopan komissio (2017, 4) käyttää nimitystä ylijäämäruoka. Yleisemmin käytössä on kuitenkin ruokahävikki (Silvennoinen, Koivupuro, Katajajuuri, Jalkanen & Reinikainen 2012, 3; Valtioneuvosto 2018) tai hävikkiruoka (Ruokavirasto 2022). Tässä tutkimuksessa käytetään hävikkiruoka tai hävikki termiä, jota käyttää myös opinnäytetyön tilaaja (Niemi & Sauvola 2020, 4).

Hävikkiruualle on ei ole olemassa yhtä hyväksyttyä määritelmää, vaan määritelmä vaihtuu hieman tutkimuksen mukaan (Hietala, Riipi, Välimaa, Katajajuuri 2018, s8). Tarkastelun alkupiste vaikuttaa paljon termin määrittelyyn. Tarkastellaanko valmista ruoka-ainetta ja elintarviketta vai viljely- ja kasvatusvaihetta. (Hartikainen, Kuisma, Pinolehto, Räikkönen & Kahiluoto 2014, 10.) HLPE (2014, 21) paneelin mukaan hävikkiruuan lisäksi voidaan ajatella olevan myös ruokajätettä. Ruokajätteestä puhutaan tilanteissa, joissa ruuan tuotannossa syntyy jätettä, jota ei voida käyttää ravinnoksi. Kotitalouksien kohdalla hävikkiruoka tarkoittaa poisheitettyä ruokaa tai raaka-ainetta, josta olisi voitu valmistaa syötäväksi kelpaavaa ruokaa. Hävikiksi ei lasketa muuta biojätettä, kuten kahvin puruja tai hedelmien kuoria. (Silvennoinen ym 2012, 13.) Vähittäiskaupassa syntyvä hävikki on pääasiassa tuoretuotteita, kuten hedelmät, vihannekset ja leipä, mutta myös liha, kala ja valmisruuat (Silvennoinen ym 2012, 32). Tässä tutkimuksessa keskitytään vähittäiskaupan hävikkiruokaan ja sivutaan myös muita tuoteryhmiä, kuten hygieniatuotteet, kulutustavarat ja lemmikin ruuat.

Aikaisemmassa tutkimuksessa Pohjois-Pohjanmaalla vähittäiskaupan edustajat ovat nostaneet esiin hävikin syyksi asiakkaiden vaatimukset ja laaja tuotevalikoima. Tuotteet ovat pääasiassa tuoretuotteita, kuten hedelmät ja kasvikset. (Korhonen, Hietala, Välimaa, Loikkanen & Muilu 2019, 23.) Kuluttajien odottavat saavansa tuoreita tuotteita koko ajan ja tämä aiheuttaa tuoreiden leipien hävikkiä. Kuluttajat myös käyttäytyvät ennalta-arvaamattomasti ja heidän ostokäyttäytymiseensä vaikuttaa muun muassa sää. Myyntimääriä on mahdoton ennustaa täysin luotettavasti. (Silvennoinen ym 2012, 36.) Kaupan työntekijöiden toiminta myös vaikuttaa hävikin määrään. Ensiksi vanhentuvat tuotteet tarjotaan ensin asiakkaille. (Korhonen ym 2019, 21.)

Hävikkiin päätyy myös tuotteita joissa ”parasta ennen” tai ”viimeinen käyttöpäivä” on tullut täyteen. (Silvennoinen ym 2012, 26.) ”Viimeinen käyttöpäivä” on valmistajan määrittelemä viimeinen ajan-

kohta, jolloin tuotetta on turvallista käyttää. ”Parasta ennen” merkintä on taas valmistajan määritelmä tuotteelle, joka ei ole helposti pilaantuva, mutta voi esimerkiksi kuivua tai tulla värimuutoksia. ”Parasta ennen” merkinnällä olevia tuotteita voidaan myydä vielä päiväyksen jälkeen, mutta elintarvikkeen luovuttaja vastaa tuotteen laadusta. (Evara 2017, 4.) ”Viimeinen käyttöpäivä” merkinnällä merkityjä tuotteita ei saa myydä tai luovuttaa eteenpäin, koska tuotteen katsotaan olevan sopimaton ravinnoksi (Silvennoinen ym 2012, 26).

3.1 Hävikin vähentäminen vähittäiskaupassa

Suomessa arvioidaan vähittäis- ja tukkukaupasta syntyvän hävikin määräksi noin 12-14 kiloa vuodessa yhtä suomalaista kohti. Koko elintarvikeketjussa syntyvästä hävikkiruusta kaupan hävikki on pienin yksittäinen tekijä vajaa 20% kokonaishävikistä. Suurin hävikki syntyy kotitalouksissa 22-30 kiloa vuodessa, vajaa 35% kokonaishävikistä. (Silvennoinen ym 2012, 32.) Hävikin syntyminen on ekologisesti ja taloudellisesti kestäväntöntä, kaikki ruuan tuotannosta käytetyt resurssit menevät hukkaan. Hävikin vähentäminen on olennainen osa ruokajärjestelmän kestävyuden lisäämiseksi. (Hietala ym 2018, 6.; Silvennoinen ym 2012, 3) EU on sitoutunut puolittamaan ruokajätteen määrän vähittäiskaupassa ja kuluttajatasolla vuoteen 2030 mennessä (EU 2021). Myös vähittäiskaupat tekevät aktiivisesti töitä hävikin vähentämiseksi, koska hävikki nostaa kuluttajahintoja kaikissa tuotteissa (PTY 2016).

Vähittäiskauppojen yksi tärkeä keino vähentää hävikkiä on käyttää niin sanottua punalaputusta, joka tarkoittaa tuotteen myyntiä alennetulla hinnalla. Kaupat voivat alentaa vanhenevien tuotteiden hintoja jo useita päiviä ennen vanhenemista. (Korhonen ym 2019, 25.) Käytäntöä ei kuitenkaan käytä sellaiset kaupat, jotka korostavat tuoreutta ja laatua (Silvennoinen ym 2012, 36). Suomessa kaupat punalaputtavat pää asiassa maito-, liha- ja einestuotteita, kun muissa maissa keskitytään hedelmien ja vihannesten myyntiin alennushinnalla. Terveysviranomaiset myös saattavat puuttua kakkoslaatuisten hedelmien ja vihannesten laatikkomyyntiin. Muuten kaupat kokevat alennusmyynnin hyvänä keinona saada tuotteet myytyä ja näin vähennettyä hävikkiä. (Korhonen ym 2019 25-26.)

3.2 Takaisinvedoista aiheutuva hävikki

Virheelliset pakkausmerkinnät aiheuttavat suuria elintarvikkeiden takaisin vetoja. Niitä myös tapahtuu usein. Näissä tilanteissa elintarvike on mahdollista pakata uudelleen tai korjata merkintä. Yleisimpiä ovat allergia merkintöjen puutteet, jotka johtuvat sekä merkintävaatimuksista, että parantuneesta analytiikasta. (Hietala ym 2018, 21, 39.) Tukkuliikkeiden on kuitenkin vaikea myydä uudelleen pakattuja ja merkittyjä tuotteita. (Korhonen ym 2019, 21.)

Takaisinvedot kohdistuvat monenlaisiin elintarvikkeisiin. Valmistajat eivät kuitenkaan usein ryhdy merkittämään tuotteita, koska tuotteen turvallisuudesta ei ole takeita. Kylmä- ja tuoretuotteiden osalta kylmäketjua on vaikea todentaa ja tuotteet ovat yleensä myös lyhyellä päivävaikeuksella olevia, joten niiden uudelleen pakkauksessa kestävä aika on liian pitkä. Takaisinvedot kohdistuvat saman tuotantoerän kaikkiin tuotteisiin, jos tuotantoerä ei ole tiedossa takaisiveto kohdistuu kaikkiin samalla päivävaikeuksella oleviin tuotteisiin. (Hietala ym 2018, 21.)

Kaupat haluaisivat löytää keinon myydä tuotteet suoraan kuluttajalle. Ehdotuksena on annettu lakimuutosta, jossa virheellisesti merkityt tuotteet voitaisiin myydä kuluttajille erillisen käyttöohjeen kanssa. (Hietala ym 2018, 39.) Virheellisesti merkittyjä tuotteita voidaan kuitenkin antaa ruoka-apuun. Tuotteessa täytyy kuitenkin olla mukana oikea tuotemerkintä, joka siirtyy myös loppukäyttäjälle. (Evara 2017, 4.)

3.3 Hävikin vähentäminen lainsäädännöllä

Suomessa on lainsäädäntöä, joka omalta osaltaan vaikeuttaa hävikin hyödyntämistä (Hietala ym 2018, 39). Myös EU (2021) on luonut jätedirektiivin, jonka tarkoituksena on ohjata jäsenmaita hävikin vähentämiseen. Hietalan (2018, 25-28) mukaan lainsäädännön kehitystarpeet hävikin estämiseksi ovat virheellisten pakkausmerkintöjen takaisinvedot, säilytyslämpötilavaatimukset ja päivämerkinnät.

Virheelliset pakkausmerkinnät aiheuttavat suuria elintarvikkeiden takaisin vetoja. Näissä tilanteissa elintarvike on mahdollista pakata uudelleen tai korjata merkintä, mutta se ei ole usein kannattavaa.

Kaupat haluaisivat löytää keinon myydä tuotteet suoraan kuluttajalle. Ehdotuksena on annettu lakimuutosta, jossa virheellisesti merkityt tuotteet voitaisiin myydä kuluttajille erillisen käyttöohjeen kanssa. (Hietala ym 2018, 39.) Virheellisesti merkityjä tuotteita voidaan kuitenkin antaa ruoka-apuun. Tuotteessa täytyy kuitenkin olla mukana oikea tuotemerkintä, joka siirtyy myös loppukäyttäjälle. (Evira 2017, 4.) Hietalan (2018, 39) mukaan takaisin vetoja tapahtuu usein.

Elintarviketeollisuudelle asetetut lämpötilavaatimukset ovat ruokaketjun tiukimmat. Erilaisille tuotteille on myös hyvin erilaiset lämpötilavaatimukset. Suomessa on myös käytössä tiukempia säädöksiä kuin EU-lainsäädäntö ja kaupan toimijat kokovat, että ne ovat tiukentuneet aikasemmasta. Käytössä on useita erilaisia lämpötilavaatimuksia, kuten vakuumpakattu kala 0-2 °C, tuorekala 0-3 °C ja tuoreliha 4 °C. Lämpötilojen hetkelliset muutokset, joka voi syntyä vaikka kylmäkaapin normaalista käytöstä, aiheuttavat koko erän päätymisen hävikiksi. (Hietala ym 2018, 22.) Eviran (2017, 4) ohjeen mukaan ruoka-apuna annettu elintarvike täytyy myös käsitellä samojen lakien mukaan kuin muussa elintarviketeollisuudessa. Kylmäkuljetusta vaativat elintarvikkeet voidaan kuljettaa myös kylmälaatikoissa, kunhan niiden lämpötilat pysyvät sallituissa rajoissa.

Tuotteiden säilyvyyteen vaikuttaa raaka-aineet, koostumus ja valmistus- ja pakkaustapa. Nykyään tuotteissa käytetään ”viimeinen käyttöpäivä” merkintää, vaikka niitä ei lain mukaan tarvitsisi käyttää tai merkinnässä voi olla jopa viikon varoaika. Tuotteen merkinnästä vastaa tuotteen valmistaja. (Hietala ym 2018, 27.) Myös kaupan edustajat toivovat tarkennusta parasta ennen päiväysaikoihin, koska nykyisin ne lisäävät hävikin määrää tiettyjen tuotteiden osalta (Silvennoinen 2010, 40). ”Viimeinen käyttöpäivä” merkintä on kaupan edustajien mukaan johtanut siihen, että kuluttajat uskovat kaikkien merkittyjen tuotteiden olevan herkästi pilaantuvia (Hietala ym 2018, 28).

3.4 Vähittäiskaupasta syntyvän hävikkiruuan hyödyntäminen ruoka-apuna

Ruoka-aputoimintaa pyöritetään Suomessa pääasiassa vapaaehtoisten toimesta (Hietala ym 2018, 33; Evira 2017, 3). Ruoka-aputoimijoiden kirjo on Suomessa hyvin värikästä. Ruoka-aputoimintaa Suomessa ei ohjaa julkinen sektori. Vapaaehtoisten lisäksi ruoka-apua antaa seurakunnat ja erilaiset järjestöt. Osa järjestöistä toimii ammattimaisesti ja osa täysin epäammattimaisesti. Suomessa pyritään siirtymään ruoka-aputoiminnassa lähemmäs muiden maiden mallia, eli perustamaan koordinoitua ja keskitettyä toimintaa. Suomessa toimivia malleja on käytössä Vantaalla ja

sen hyvien kokemusten perusteella toimintaa aloitetaan myös Oulun lisäksi 12 muulla paikkakunnalla. (Niemelä & Sauvola 2020, 12-14.) Myös EU (2021) on ehdottanut hävikkiruuan lahjoittamisen edistämistä.

Hävikkiruusta on myös kehittynyt yritystoimintaa (Niemelä & Sauvola 2020, 10). Helsingissä on WeFood-hävikkiruokakauppa, joka myy hävikkiruokaa ja sen voitot ohjataan Kirkon Ulkomaanapuun (Wefood 2022). Oulussa toimiva yritys nimeltä Ciiyou valmistaa vähittäiskauppojen hävikistä erilaisia ruokia ja juomia. Tuotteet myydään kauppoihin, ravintoloihin ja myös yksittäisille kuluttajille. (Ciiyou 2022.)

Nykyisen järjestäytymättömän toiminnan ongelmana on toiminnan hajanaisuus. Vähittäiskaupat kokevat, että pienille toimijoille lahjoitettaessa tuotteiden laatua ei voida varmistaa tarpeeksi luotettavasti. Toisena ongelmana vähittäiskaupat nostavat esille myymälöistä tulevan hävikin määrän. Ruoka-aputoimijoille liian pienet hävikkimäärät aiheuttavat myös logistiikkaongelmia. (Korhonen ym 2019, 30.) Haastattelujen (Niemelä & Sauvola 2020, 31) perusteella vähittäiskaupat kokevat keskitetyn logistiikkakeskuksen hyvänä ratkaisuna logistiikkaongelmiin, jolloin yksittäisen ihmisen poissaolo ei vaikuta hävikin keräykseen ja jakamiseen.

Vähittäiskaupoilla on mahdollisuus pakastaa tuotteet ennen päiväyksen umpeutumista, mutta kaupoilla ei yleensä ole valmiutta tehdä sitä (Hietala 2018, 28). Järjestäytymillä ruoka-aputoimijoilla on usein ongelmia juuri kylmäkuljetusten ja -tilojen kanssa (Korhonen ym 2019, 31). Eviran (2017, 6) ohjeen mukaan lyhytaikainen poikkeama lämpötilavaatimuksissa on sallittua ruoka-aputoiminnassa, kunhan se ei aiheuta terveystarpeita kuluttajalle.

3.5 Hiilijalanjälki vähittäiskaupan hävikissä

Kun ruuasta tulee hävikkiä menetetään samalla kaikki siihen asti käytetyt resurssit ja se tuottaa negatiivista ympäristövaikutusta (Hartikainen ym 2015, 10; Silvennoinen ym 2012, 3). Tämän hetkinen kotitalouksien kulutus on kestämatöntä, erityisesti kehittyneissä maissa. Kotitaloudet aiheuttavat arviolta 60-70% kaikesta kasviuonepäästöistä. (Salo, Mattinen-Yuryev & Nissinen 2019a, 1.)

Kolmannes maailman kasviuonepäästöistä on peräisin elintarvikejärjestelmästä (EU 2022). Hävikkiruoka kertoo ruokaketjun tehottomuudesta ja se nostaa myös ruuan hintaa (Hietala ym 2018, 6).

Suomalaisten kotitalouksien kokonaiskasviuonepäästöistä 21% on peräisin ruuasta. Tämä on vähemmän kuin keskimääräisesti muussa Euroopassa. Suurena tekijänä tähän on kylmä ilmasto, joka nostaa päästöjä asumisen osalta. (Seppälä, Mäenpää, Koskela, Mattila, Nissinen, Katajajuuri, Härmä, Korhonen, Saarinen & Virtanen 2011, 1839.) Tarkkaa tietoa yksittäisen elintarvikkeen kasviuonepäästöistä on vaikea saada selvitetty globaaleista markkinoista johtuen. Tarkkojen päästöjen selvittäminen vaatisi globaalia standardia mittaukseen. Lähiruoka ei myöskään takaa suoraan pieniä kasviuonepäästöjä. Opinnäytetyössä käytetään Suomessa käytössä olevaa taulukkoa (Taulukko 2), jossa on määritetty suuntaa-antavia kasviuonepäästöjä yleisempien elintarvikkeiden osalta. (Salo, Nissinen, Mattinen, Manninen, Dahlbo & Judl 2019b, 2, 13-14).

TAULUKKO 2. Yleisten ruoka-aineiden kasviuonepäästöt (Salo ym 2019b, 14).

Ruoka-aine	Kasviuonepäästöt kg CO ₂ / kg ruok-ainetta
Broileri	5,0
Hedelmät, marjat	0,2
Juusto	10,0
Kala	1,5
Kananmuna	2,5
Kasviöljy	3,0
Kuiva papu	0,7
Maito	1,0
Naudanliha	15,0
Peruna, vihannekset	0,2
Riisi	5,0
Sianliha	5,0
Sokeri	1,1
Tomaatti, kurkku (Kasviuone talvella)	5,0
Vehnäjauhot, hiutaleet	0,5
Virvoitusjuomat	0,2
Ruisleipä	1,3

4 YHTEISKUNTAVASTUUN VÄHITTÄISKAUPASSA

Yhteiskuntavastuun lähtökohta on organisaation vastuu oman toimintansa aiheuttamista vaikutuksista ympäristöön, talouteen tai sosiaalisiin asioihin. Usein yhteiskuntavastuun ajatellaan alkavan lainsäädännön loputtua. (Lindroos 2016, 8.) Laki (Osakeyhtiölaki 624/2006 5§) määrittää yrityksen tehtäväksi tuottaa voittoa. Yritykset joutuvat palkkaamaan työntekijöitä ja maksavat verot. Tästä syystä voidaan ajatella, että yritys on jo suorittanut oman osuuden yhteiskuntavastuusta. Toisaalta voidaan myös ajatella, että yrityksen maksamat verot ovat investointi valtion toimintaan, joka mahdollistaa yritysten toiminnan ja lait joihin yritykset voivat turvautua tarvittaessa. (Kanniainen 2019, 340.)

Vuonna 2014 Euroopan parlamentti on hyväksynyt direktiivin, jonka pakottaa suuret yritykset raportoimaan yhteiskuntavastuuseen liittyviä asioita. Raporttien täytyy sisältää muun muassa ympäristö- ja työntekijäasioita, mutta myös korruption ja lahjonnan torjuntaa. (TEM 2015, 7.) Tutkimuksen (TEM 2016, 54) mukaan suomalaiset yritykset pärjäävät keskivertoisesti tai jopa hyvin yhteiskuntavastuun teemoissa.

Kuluttajat ohjaavat myös yritysten eettisyyttä omalla käyttäytymisellä. Kuluttajat voivat palkita yrityksiä hyvästä eettisestä tekemisestä korkeammilla hinnoilla tai toisaalta kaataa yritykset boikottien muodossa. (Kanniainen 2019, 341.) Venäjän hyökättyä Ukrainaan useat yritykset ovat luopuneet liiketoiminnasta Venäjällä. Yritykset ovat kertoneet syyksi tuomitsevansa hyökkäyksen jyrkästi ja siitä johtuen eivät voi eettisistä syistä enää toimia Venäjällä. (Pantzar 2022.) Venäjän hyökkäyksestä aiheutuneet venäläisten tuotteiden boikotti on osunut myös suomalaisiin yrittäjiin. Venäläisomisteisen huoltoasemaketjun toimintaan kohdistuu kova kuluttajien boikotti. (Ojanperä 2022.)

Suomalaiset yritykset ovat osoittaneet halua kehittää yhteiskuntavastuuta osaksi yrityksen strategiaa (TEM 2016, 54). Yritykset myös panostavat yhteiskuntavastuukysymyksiin, jotta ne voivat erottua kilpailijoista niiden avulla. Yhteiskuntavastuun korostaminen on erityisen tärkeää elintarviketeollisuudessa, koska ruoka on ihmisen perustarve. Ruokaan liittyy useita tärkeitä asioita kaikille ihmisille, kuten terveys, hyvinvointi ja ympäristöasiat. (Issikainen 2011, 5.) Monet yritykset korostavat vastuullisuutta markkinointikeinona. Valtaosalla suomalaisista kuluttajista on vaikeuksia erottaa perusteettomia ympäristöväitteitä oikeasti ekologisesta. Yritykset käyttävät tätä usein hyväksi omassa liiketoiminnassa. (Thurén 2022.)

Tutkimuksessa (Issakainen 2011, 104) on huomattu, että kaikille elintarvikealan yrityksille yhteiskuntavastuu ei näyttäyty samalla lailla. Yritykset painottavat eri asioita, mutta yhteisenä tekijänä oli kuitenkin ympäristöasioiden painottaminen. S-ryhmän (2020), Keskon (2021) ja Lidlin (2020) vastuullisuusraporttien painoalueet ovat erilaiset, mutta yhtenä yhdistävänä tekijänä on ilmasto- ja ympäristöasiat. Ympäristöasioiden lisäksi S-ryhmä painottaa kotimaisuutta, Kesko ja Lidl taas painottavat toimitusketjun vastuullisuutta.

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä opinnäytetyössä käytetään tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta. Laadullisella tutkimuksella ei pyritä löytämään absoluuttista totuutta tutkittavasta asiasta, vaan tutkimustulokset ovat yksittäisten ihmisten näkemyksiä ja kokemuksia ympäröivästä maailmasta. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää useita eri aineiston keräysmenetelmiä, joista yleisin on haastattelu. Tässäkin tutkimusmenetelmässä on haasteensa, jotka kuitenkin voidaan ratkaista hyvällä ennakkoinnilla. (Vilkkä 2021.)

Tutkimushaastattelujen kolme muotoa ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Yleensä haastattelut ovat yksilöhaastatteluja, mutta tutkimus voidaan tehdä myös pari tai ryhmähaastatteluna. Tässä opinnäytetyössä tehdään kolme yksilöhaastattelua. Haastattelun muoto on teemahaastattelu, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa haastateltavalta halutaan oma näkemys, jota ei olla johdateltu. Haastattelua ohjaa valmiiksi laaditut kysymykset (Liite 1), mutta annettua järjestystä ei tarvitse noudattaa orjallisesti ja osan kysymyksistä voi jättää kysymättä. (Vilkkä 2021.) Teemahaastattelu valittiin tähän tutkimukseen haastateltavien määrän takia. Toisena tärkeänä tekijänä on haastateltavien myymäläpäälliköiden johtamien kauppojen erilaiset koot ja erilaiset käytännöt opinnäytteen tilaajan toiminnassa suhteessa kyseisiin kauppoihin.

Kaikissa haastatteluissa ongelmana on sanojen ymmärtämisen merkitys. Haastateltava voi tulkita kysymyksen erillä lailla kuin mitä haastattelija on sen tarkoittanut. Ongelmaan on kuitenkin teemahaastattelussa mahdollista puuttua, koska haastattelun aikana voidaan sanoja ja asioita tarkentaa ja selventää. Haastatteluissa kysymykset on luonut tutkija omista lähtökohdistaan, mistä johtuen haastateltava saattaa vastata tutkijan haluamalla tavalla. Tämä johtaa siihen, että tutkijan saama tieto ei ole puhtaasti haastateltavan omia ajatuksia, eikä näin ollen tutkimusaineisto ole enää luotettava. Tutkimuskysymykset olisi hyvä olla mahdollisimman avoimia ja ilman johdattelua. (Vilkkä 2021.)

Haastattelut suoritetaan eri kauppojen omissa tiloissa. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitetta käytetään vain vastausten analysointia varten, jonka jälkeen ne tuhotaan. Haastatteluja varten varaan 30min aikaa. Haastateltavat eivät saa teemahaastattelun kysymyksiä enakkoon nähtäväksi.

5.1 Haastateltavien valinta

Tutkimuksen onnistumasta varten haastateltavien valinta on erityisen tärkeää. Valintaa tehdessä täytyy muistaa mitä ollaan tutkimassa ja onko haastateltavalla omakohtaista kokemusta tutkimuksen aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen koolla ei ole merkitystä, vaan tärkeämpänä asiana on laatu. Tällä tutkimusmuodolla ei ole tarkoitus pystyä yleistämään tuloksia vaan pyrkimys on pystyä vastaamaan tutkimusongelmaan. (Vilka 2021.) Haastattelu tehdään Osuuskauppa Arinan myymäläpäälliköille, jotka valitsee Arinan tuotepäällikkö. Tutkimukseen osallistuu yhteensä 3 Arinan myymäläpäällikköä. Myymäläpäälliköt edustavat kaikki erikokoisia vähittäistavara myymälöitä Oulun alueelta. Mukana on Salen, S-marketin ja Prismän myymäläpäälliköt. Eri kokoisten myymälöiden päälliköiden haastattelulla saadaan selville hyvin kattavasti tilaajan toivomia asioita.

5.2 Sisällönanalyysi

Tutkimuksessa saadun tiedon käsittelyyn on mahdollista käyttää monia erilaisia tekniikoita muun muassa sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineisto- tai teorialähtöisesti. (Vilka 2021.) Tässä opinnäytetyössä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä kerätty tutkimusaineisto puretaan osiin ja tiivistetään menettämättä tutkimuskysymysten kannalta tärkeää tietoa. Tämän jälkeen osat ryhmitellään loogisiin ryhmiin ja ryhmät jaetaan yläkäsitteiden alle, joiden tarkoitus on ymmärtää tutkittavaa kokonaisuutta. Tämän jälkeen saatuja tietoja tulkitaan yläkäsitteiden alla. Tämän jälkeen saatua aineistoa tarkastellaan vielä aiempaan tietoon pohjautuen. Lopulliset tulokset voidaan esittää tämän jälkeen juonellisena kertomuksena. (Vilka 2021.)

5.2.1 Haastatteluaineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa haastatteluaineistoa kertyi reilu tunti. Haastattelut kuunneltiin useaan kertaan läpi. Ensimmäisessä vaiheessa tutkimuskysymysten kannalta tärkeät asiat kirjoitettiin ylös. Tämän jälkeen haastatteluista saadut lainaukset ryhmiteltiin yläkäsitteiden alle. Yläkäsitteiden alta muodostettiin yhtenäinen kuva kustakin aiheesta ja niistä kirjoitettiin yhtenäinen kertomus.

5.3 Luotettavuus, pätevyys ja eettisyys

Tutkimuksen pätevyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa esitetyt asiat on ymmärretty samalla lailla sekä tutkijan, että tutkittavan toimesta. Luotettavuudella tarkoitetaan tulosten yleistettävyyttä. Tämä tarkoittaa, että samassa tilanteessa, samoilla kysymyksillä saadaan samoja vastauksia. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen yleistettävyys ei ole pääasia, vaan että tutkittavasta kohteesta löytyy uusia näkemyksiä ja mahdollisesti kehityskohteita. Laadullisessa tutkimuksessa tulokset syntyvät haastattelijan, haastateltavan ja teorian yhteisvaikutuksesta. Tutkimustulokset voidaan ajatella olevan luotettavia hetkellisesti samana ajankohtana samassa paikassa. Luotettavuudesta ja pätevydestä syntyy yhdessä tutkimuksen kokonaisluotettavuus. (Vilka, 2021).

Tutkimus tehtiin teemahaastatteluna. Tutkittavat ovat oman alansa ammattilaisia ja heille alan käsitteistö on tuttua. Haastattelujen aikana pyrin myös ohjaamaan keskustelua siihen suuntaan, että epäselvissä tilanteissa kumpikin puhuimme samasta asiasta. Tutkijana koin, että pystyin ymmärtämään käytettyjä termejä taustatietojen perusteella.

Luotettavuus on tässä tutkimuksessa hyvin sidonnainen paikkaan, aikaan ja haastateltavien rooliin. Tutkimusta varten haastateltavat valittiin Osuuskauppa Arinan toimesta, jolloin he ovat voineet ohjata haastateltavien valintaa haluamaansa suuntaan. Tutkimuskohteena oli myös hyvin erilaisten kauppojen myymäläpäälliköt, joka vaikeuttaa tutkimuksen yleistämistä suurempaan joukkoon. Haastateltavat eivät saaneet kysymyksiä tietoonsa etukäteen ja heille kerrottiin, että tutkimustuloksista on mahdotonta päätellä kuka mitkä vastaukset ovat antaneet. Haastattelut myös tuhottiin tutkimuksen jälkeen.

Kokonaisluotettavuus on tutkimuksessa hyvällä tasolla. Tutkimustuloksia ei voida yleistää koko Osuuskauppa Arinaa koskevaksi. Tutkimuksella saatiin aikaan hyviä tuloksia, jota tukee myös aikaisemmat tutkimukset ja pohjatiedot aiheesta. Tutkimuksen pohjalta heräsi myös paljon jatkotutkimusaiheita, joita työtilaaja olisi syytä tutkia syvemmin.

Tutkimusetiikka tarkoittaa, että tutkija tutkii aihetta yleisesti sovittujen pelisääntöjen mukaan. Tutkijan pitää käyttää hyväksyttäviä menetelmiä. Tutkijan täytyy olla rehellinen, huolellinen ja tarkka tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkija ei saa toimia vilpillisesti tai välinpitämättömästi. Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää, että kaikki tutkimuksen vaiheet suunnitellaan, toteutetaan ja ra-

portoidaan huolellisesti. Tutkimuksen sidonnaisuudet, kuten rahoittaja tulee ilmoittaa tutkimuksessa. (Vilka, 2021.) Tutkimuksessa on pyritty noudattamaan yleisesti sovittuja pelisääntöjä ja olen pyrkinyt tekemään tutkimuksen mahdollisimman puolueettomasti. Teoriaa on otettu kaikista lähteistä saatu tieto, eikä sitä olla valittu tutkimuskysymysten kannalta sopivaksi.

Tutkimuksen tilaajan on Prikka kierto hanke, jonka pyynnöstä haastatteluun otettiin Osuuskauppa Arinan myymäläpäälliköitä. Prikka kierto hanke ei ole rahoittanut hanketta, vaan se tehdään opinäytetyönä. Myöskään Osuuskauppa Arina ei maksa haastattelun suorittamisesta mitään. Olen Osuuskaupan jäsen, mutta en koe sen olevan suuri eettinen ongelma tutkimuksen suorittamiselle, koska Osuuskauppa Arinalla on yli 170 000 kotitaloutta jäsenenä pohjois Suomessa (Arina 2022).

6 TULOKSET

Tutkimuksessa haastateltiin yhden vähittäiskauppaketjun eri kokoisten myymälöiden myymäläpäällikköjä. Suurin osa tuloksista on saman suuntaisia kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Taulukossa 3 on esitetty tärkeimmät vastaukset tutkimuskysymyksiin.

TAULUKKO 3. Tutkimuskysymykset ja vastaukset

Miten Osuuskauppa Arina vähentää hävikkiä?	Arinalla on tehokkaat automaattijärjestelmät, joilla tilausvirheet vähenet. Suurin osa hävikistä pyritään myymään alennetulla hinnalla. Valmistajien takaisinvetotuotteiden suhteen Arinalla toimii tehokas ketjuohjaus.
Miten yhteistyö Prikka kiertoön hankkeen ja Osuuskauppa Arinan yhteistyö toimii yksittäisten kauppojen osalta?	Hankkeeseen osallistuvat kaupat ovat erittäin tyytyväisiä yhteistyöhön. Logistiikka toimii ja kaupat tuntevat, että tuotteet päätyvät niitä tarvitseville ihmisille. Hyvin toimiva hyväntekeväisyys organisaatio parantaa hävikin hyödyntämisestä ja tarjoaa kaupalle luotettavan yhteistyökumppanin.
Onko Prikka kiertoön hankkeen mahdollista saada Osuuskauppa Arinalta lisää lahjoituksia toimintaansa?	Roskiin päätyvästä hävikistä olisi mahdollista hyödyntää vielä enemmän hedelmiä ja vihanneksia. Tällä hetkellä niiden hyödyntämiseen ei ole löydetty riittävän tehokasta järjestelmää.
Minkä takia Osuuskauppa Arinan myymälät osallistuvat hävikki-ruuan lahjoittamiseen?	Arina kokee vastuullisuuden merkittäväksi osaksi toimintaansa. Lahjoittamisen taustalla on myös kaupan kulujen pieneneminen ja siitä saatavaa positiivista näkyvyyttä.

6.1 Hävikin vähentämisen keinot

Kaupalla olisi mahdollisuus saada hävikki kokonaan loppumaan. Hävikin minimoimiseksi kaupan pitäisi pienentää merkittävästi tarjontaa, mutta tämä ei ole kannattavaa toimintaa kaupan kannalta. Kaupalle on ensisijaisen tärkeää, että asiakkaat löytävät kaikki etsimänsä tuotteet, jotta asiakkaat saadaan pidettyä omassa kaupassa. Tästä johtuen tilausmäärien täytyy olla aina hieman isompia kuin myyntimäärä, joka aiheuttaa hävikin syntymisestä erityisesti nopeasti pilaantuvien tuotteiden osalta. Asiakkaiden ostokäyttäytymistä seuraan aktiivisesti, jotta oikeita asiakkaille on aina tarjolla haluttuja tuotteita. Asiakkaiden ostokäyttäytymisen suuret muutokset ovat harvinaisia. Kaupan koosta riippuen kuitenkin hetkelliset muutokset voivat olla hyvinkin suuria.

”Saatavuus ja hävikki on käsikädessä. Silloin kun haluan saatavuutta hävikki kasvaa. Jos hävikki pitää saada pienemmäksi niin saatavuus kärsii. - - Merkittäviä tuotteita pitää olla joka hetki, myös klo 23 asti, 100%, että kaikki päivän asiakkaat saavat kyseisen tuotteen ostoskoriinsa”

”Sesonkien aikana tavaramäärä ehkä vähän lisääntyy ja ostokäyttäytyminen muuttuu asiakkailta. Saattaa tulla pieniä heilahduksia asiakkailta ja tietysti jos tulee tilausvirheitä, niin niitä voidaan hyödyntää Prikan kautta. - - Muutoksia pystytään ennakoimaan aika hyvin, koska vuosia on kokemusta.”

”Esimerkiksi hiihtoloma viikko on pienmyymälöissä hiljaista normaali viikkoon verrattuna. Alkuvuikosta oli vähän kovempaa pakkasta, niin taas oli hiljaisempi alkuvuikko. Paljon ne sääolot kans vaikuttaa.”

Hävikin määräksi useampi myymäläpäällikkö mainitsi prosentin myynnistä. Prosentti myynnistä on hyvin eri asia pienessä lähikaupassa, kun isossa hypermarketissa. Tämän johdosta eri kaupat suhtautuivat hävikin syntyyn hyvin erillä lailla. Pienemmät kaupat pyrkivät tämän takia myymään kaikki tuotteet lahjoittamisen sijasta, kun taas suuremmat kaupat voivat lahjoittaa tuotteita vapaammin. Pienissä kaupoissa lahjoitukseen päätyy pääasiassa rikkoutuneet ja muuten myyntikelvottomat tuotteet. Alennuksella myydyt tuotteet menevät hyvin kaupaksi ja uusi klo 20 jälkeen tapahtuva lisälennus on entisestään parantanut tuotteiden menekkiä. Tietyiltä kaupoilta ei juuri jää myyntikelpoisia tuotteita hyväntekeväisyyttä varten.

”Puhutaan noin prosentin hävikistä, kun vertaa myyntiin. - - Kun otetaan huomioon erituo-
teryhmätasot, eli leipä ja tuoreliha, missä on suhteellisesti lyhyet päiväykset. Ne nostavat
prosentuaalisesti enemmän kokonaishävikkiä, kuin kuivat elintarvike, jossa saattaa päi-
väys olla 2-3 vuottakin.”

”Pitkään säilyvät sesonkituotteet saadaan yleensä alehinnalla myytyä. - - Aletuotteet me-
nevät yleensä hyvin kaupaksi.”

”Hävikkihän on pienentynyt voimakkaasti, kun tuo ilta-alennus on tullut voimaan. Klo 20
jälkeen myydään -60% alennuksella tavarat, niin tavarathan myyvät todella hyvin. Ihmiset
tulevat ihan varta vasten hakemaan niitä edullisia tuotteita. - - Käytännössä tuotteita ei jää
Prikalle.”

Tutkimuksessa kaikki haastateltava nostivat tärkeimmäksi hävikin estämisen keinoksi automaatti-
set tilausjärjestelmät. Tilausjärjestelmät automatisoivat käytännössä kaikkien tuotteiden tilaukset
kulutusten mukaan ja virhetilauksen määrä on pientä. Tilausmäärään voidaan myös vaikuttaa tar-
peen mukaan, joko nostamalla tai laskemalla tilausmäärää.

”Sesongit lisäävät riskiä, että yhden tuotteen tilaus epäonnistuu. - - Kaupan pitää luoda
asiakkaille luottamus tuotteen saatavuudessa myös sesongin aikana. Meillä on automaati-
tinen tilausjärjestelmä, joka pyrkii katsomaan tulevaisuuteen ja menneeseen. Se auttaa
siinä että ei tarvitse jokaista tilausta itse tarvitse käydä tilaamassa, vaan järjestelmä tilaa
tuotteen niiden ennusteiden mukaan, jotka me käydään syöttämässä järjestelmään.”

”Tilausmäärien hallinta on päivittäistä tekemistä, että seurailaan miten sitä tavaraa tulee
ja miten sitä menee.”

Valmistajien takaisinveitoja tapahtuu Osuuskauppa Arinalla usein. Kaupat saavat tiedot ja ohjeet
keskitetysti ketjun kautta. Ohjeistuksessa käy ilmi, miten mitäkin tuotetta tulee käsitellä ja minkälai-
set jatkotoimenpiteet sillä on. Tuotteet joko hävitetään, annetaan lahjoitukseen, palautetaan tai
hyödynnetään muuten. Lahjoitettavat tuotteet menevät Oulussa Prikka kiertoon hankkeelle.

”Jos tuotteilla on takaisinvedon yhteydessä tieto, että tuotteen voi laittaa lahjoitukseen tai hyödyntää henkilökunnan tiloissa, niin ne hyödynnetään lahjoituksiin. - - Jos tuotteessa on täysin virhe, mikä lisää jotakin tiettyä allergistareaktiota, mitä ei olla mainittu tuoteluettelossa. Siellä lukee ohjeessa yleensä että ainoastaan tuhottavaksi. - - Tieto ei tule välttämättä valmistajalta, vaan se voi tulla omalta ketjulta.”

”Markkinoilta takaisinveotoja tulee tietenkin s-ketjun kautta tai tavaran toimittajien kautta viikottain.”

Roskiin päätyvää hävikkiä syntyy pääasiassa hedelmistä, vihanneksista, paistopisteestä ja pakatut leivät. Hedelmät ja vihannekset ovat tuotteita, joissa ei pääasiassa ole päiväyksiä, vaan vanhentuvien tuotteiden poistaminen myynnistä on työntekijöiden vastuulla. Kaupat ovat tehostaneet työntekijöiden perehdytystä ja koulutusta, jotta hedelmien ja vihannesten hävikkiä saataisiin pienennettyä.

”HeVissä parannus mahdollisuus sen takia, koska hedelmissä ja vihannestuotteissa ei ole yleensä päiväyksiä vaan tuote arvioidaan aistin varassa. - - HeVi hävikin syntyminen on hyvin paljon osaston tekijästä kiinni.”

”Leipä on semmonen, että ihmiset eivät halua ostaa sitä, vaikka se on -60, koska se ei ole enää tuoretta. Leivästä on niin valtava ylitarjonta, että ilmeisesti Prikkakaan ei ole sitä hirveän kiinnostunut siitä hävikistä.”

”Päiväystarkastus rytmityksessä ollaan tehty muutoksia. Siitä ollaan myös tehty työtyytyväisyystutkimuksen kehityskohde. Se ei ihan toiminut optimaalisesti viime vuonna ja viime syksyllä sovittiin yhdessä, että otamme tämän päiväysten hallinnan ja hinnoittelusysteemin tämä vuoden kehityskohteeksi.”

6.2 Yhteistyö Prikka kiertoon hankkeen ja Osuuskauppa Arinan välillä

Osuuskaupan Arinan myymäläpäälliköt ovat todella tyytyväisiä yhteistyöhön Prikka kiertoon hankkeen kanssa. Hanke toimii automaattisesti, eikä kaupan tarvitse käyttää omaa työpanosta lahjoitukseen menevien tuotteiden käsittelyyn ja hävittämiseen. Kaupoilla on sovittuna paikat ja ajat, jolloin lahjoitukseen menevä tavara noudetaan sovittuna paikasta.

”Kun Oulun seudun kaikki hyväntekeväisyyskumppanit yhdisty yhden hankkeen alle niin helpottu ihan hirveästi. Sitä kautta kun Prikka kierto hanke oli yhteydessä meihin ja ilmoitti yhden päivän ja kellonajan jolloin he hakevat tavaraa. - - Soitot ovat vähentyneet, ei kysytään enää löytyisikö teiltä tiettyjä tuotteita. - - Kun Prikka hakee tavaran, heitä ei juuri näy. Se oli yksi iso edellytys tämän toimivuudelle, että meitä ei tarvita siihen luovuttamaan tavaraa.”

Kaupat pitivät hyvänä asiana, että saavat itse vaikuttaa suurelta osalta noutojen ajankohtiin, jolloin myös he pystyvät vähentämään hävikin päätymistä roskiin. Kaupat pitivät myös tärkeänä, että he voivat sopia lisänoutoja tarvittaessa. Kaupat saattavat huomata jonkun tuotteen vanhenemisen yllättäen ja tästä johtuen he arvostavat, että saavat nopeasti sovittua tuotteiden noudon Prikan toimesta. Kokemusten perusteella Prikka noutaa tuotteet jopa 2 tunnin sisällä soitosta.

”Prikan puolelta konsultoitii niitä päiviä, montako kertaa viikossa. Sovittiin että yksi kerta pienessä yksikössä riittää. Sieltä saatiin puhelinnumerot sinne Prikka hankkeen vastaavalle. Esimerkiksi joulun aikaan tuli tämmösiä akuutteja, vähän isompia eriä. Soitin sinne Prikka kiertoon vastaavalle ja hän järjesti ylimääräisen käynnin täällä ja hakivat tavaraa pois.”

”Jos jää sata kennoa kananmunia, missä on huomenna päiväys ja mä soitan sinne ja parin tunnin päästä tulevat hakemaan ne. Niin se on mun mielestä suurin hyöty, siinä että saadaan se tavara menemään käytettäväksi.”

Prikan toimintaan toivottiin myös muutamia käytännön parannuksia. Kaupan toiveena oli, että Prikan kuski olisi yhteydessä kaupan vastuuhenkilöön noudon yhteydessä, jotta mahdollisesti muualla säilössä olevat tuotteet saataisiin myös lahjoitukseen. Palautetta tuli myös liian aikaisesta noudosta, jolloin tuotteita ei välttämättä olla vielä keretty kerätä ja laittaa sovittuun paikkaan esille. Kaupat myös toivoivat, että Prikan toiminnasta tulisi paremmin tietoa julkisuuteen.

”Olisi hienoa että tulisi esimerkiksi jopa tiedotetta ulos, joko Arinan tai Prikan puolesta, että minkälainen toiminta täällä Oulun alueella toimii tämän Prikan ympärillä. Veikkaisin, että moni olisi kiinnostunut tästä aiheesta.”

”Välillä tulevat aikaisemmin ja ei olla ihan kaikkea keretty kerätä ja laittaa, mutta välillä ollaan hyvissä ajoin keretty laittaa.”

”Yleensä olen pyytänyt että ottavat yhteyttä, jos on akuuttia tavaraa, esim maitoja, päiväyksen lähellä. Voitaisiin heti antaa mukaan semmoista tavaraa, joka tiedetään, että päätymään hävikiksi. - - Aina ei muisteta kysyä henkilökunnalta, että onko jotain muuta. He tulevat ovikelloa soittamalla sisään ja omatoimisesti ottaa. Ehottasin, että kysästäis oliko tässä kaikki.”

Osalla kaupoista syntyy roskeen päätyvää hävikkiä erityisesti viikonlopusta johtuen. Viikonlopun aikana vanhentuneet ”parasta ennen” ja ”viimeinen käyttöpäivä” tuotteet joudutaan ottamaan pois myynnistä, eikä niitä enää alkuviikosta voida käyttää raaka-aineena tai antaa lahjoitukseen.

”Viikonlopun jälkeen on yleensä hirveä kasa jäänyt. Niitähän ei sitten kuitenkaan voi kaikkia hyödyntää. Jos perjantaina tuote ollaan otettu pois, niin siinä on jo useampi päivä mennyt. Vaikka tuotteesta onkin tuoreus mennyt, niin tuotteessa voi kuitenkin olla vielä pari päivää jäljellä käyttöaika”

6.3 Lahjoitusten lisääminen Osuuskauppa Arinan kaupoista

Lahjoitettavaksi annetaan pääasiassa nopeasti pilaantuvia ja lyhyellä päiväyksellä olevia tuotteita. Tuotteet ovat pääasiassa leipää, lihaa ja kalaa. Ylijäämä hygieniatuotteita ja muuta kulutustavaraa tulee yleensä vain jakson vaihtuessa. Jakson vaihtuessa kauppaan tulee uudet tuotteet ja vanhat, huonosti myyneet, tuotteet päätyvät poistoon. Tällä hetkellä kaupat kokevat, että lahjoitukseen päätyy kaikki tuotteet, jotka on mahdollista antaa.

”Hygieniatuotteita tulee yleensä jaksonvaihteen yhteydessä, mikä tarkoittaa sitä, että kun tulee uutuus tuotteet myyntiin niin vanhempi tuote mikä ei ole liikahtanut samalla tavalla - annetaan yleensä suoraan lahjoitukseen. - - Tämä toistuu 2 tai max 3 kertaa vuodessa.”

”Tuotteet mitä ei laiteta Prikkaan on paistotuotteet. Viikonlopun jäljiltä hedelmä ja vihannokset, koska ne ovat parin päivän jäljiltä jo aivan nuhuuntuneet.”

Kaupoilta nousi kuitenkin hävikin hyödyntämisen lisäämiseksi kaksi asiaa. Toinen oli hedelmien ja vihannesten parempi hyödyntäminen ja mahdollisuus pakastaa tuotteita ennen päiväyksen umpeutumista. Pakastamiseen ei kuitenkaan olla lähdetty kaupan toimesta, koska loppukädessä vastuu tuotteen laadusta ja käyttökelpoisuudesta on kaupalla. Hedelmien ja vihannesten hävikin hyödyntämisen kauppa kokee vaikeaksi. Yleensä poistetut tuotteet ovat pilaantuneet käyttökelvottomiksi, joten niitä on vaikea käyttää edes raaka-aineena.

”HeVi hävikin jalostaminen on varmaan yksi tulevaisuuden iso asia tai pelkästään hyödyntäminen jo pelkästään energiaratkaisuissa.”

””Viimeinen käyttöpäivä” tuotteet pitäisi heittää pakkaseen. Se on hankaloittava systeemi, jota ei olla sitten käytetty hyväksi, vaan ne tuotteet laitetaan pois.”

6.4 Osuuskauppa Arinan syyt osallistua hankkeeseen

Kaupat nostivat tärkeimmäksi syyksi hankkeeseen osallistumisessa vastuullisuuden ja osuustoiminnan. Heille tärkeää on tunne, joka saadaan auttamisesta. Kaupat kokevat, että tuotteiden hyötykäyttö on paljon järkevämpää kuin roskiin laittaminen. Prikka kierto on hankkeen kanssa tehty yhteistyö koetaan luotettavaksi, koska se on osa kaupungin organisaatiota. Kaupat voivat olla varmoja, että heidän antamansa apu hyväntekeväisyyteen päätty varmasti sitä tarvitseville ihmisille. Kaupat nostivat myös vastuullisuuden olevan tärkeä osa tuotteiden alennusmyyntiä ajatellen. Alennetut tuotteet päättyvät kaupan lähialueen asukkaille, joilla saattaa olla muutenkin vaikea taloudellinen tilanne.

”Kierrätys on tosi tosi jees ja puhutaan vastuullisuudesta isosti, kuten meidän kaupparyhmissä. - - Enemmin käyttökelpoista tavaraa annetaan hyötykäyttöön kuin pistetään roskeisiin.”

”Kyllä se on hyvä että saadaan tavaraa hyötykäyttöön. Sehän ei monestikaan ole käyttökeltontta, että sen kuitenkin pystyy käyttämään ja on paljon ihmisiä jotka tekis mitä vaan jos jostakin saisi maitopurkin. On mahtava, että sitä pystytään hyötykäyttämään ja antamaan eteenpäin.”

”Pystytään hyödyntämään tavara kiertoon, joka on vielä käyttökelpoista. Ennen kaikkea Prikan kautta, koska se on Oulun kaupungintoinija. Rehellisyys siinä toiminnassa on mun mielestä todella positiivinen asia, voidaan luottaa että ne päätyy oikeisiin paikkoihin ne tavarat.”

”Joidenkin toimijoiden kanssa on voinut jäädä semmonen fiilis, että kaikki tavara ei kelpaa ja halutaan poimia niinkö ne parhaat päältä”

Lahjoitusten myötä kauppoille syntyy myös taloudellista hyötyä. Kauppojen jätekustannukset alenevat, kun vähemmän tuotteita päätyy roskeisiin. Kaupat myös kokivat, että lahjoitusten kautta he saavat näkyvyyttä, hyötyä ja jopa ilmaista mainontaa.

”Iso hyöty on se, että me ei enää viedä tavaraa roskeisiin, mistä säästyy aikaa. - - Jätekustannukset on meillä pienentynyt, että ihan selkeitä ja merkittäviä euromääräisiäkin hyötyjä”

”Lahjoitus on lahjoitus, josta me saadaan todennäköisesti näkyvyyttä, kuuluvuutta, hyötyä ja ”ilmaista markkinointia””

”Jätteen määrä pienenee ja tietenkin vastuullisuus ja osuustoiminnallisuus periaatteella, me halutaan auttaa olla vastuullisia tämän suhteen. Tiedetään että tavarat päätyvät oikeaan paikkaan ja se on merkittävin tunne tässä meidän toiminnassa”

7 POHDINTA

Tutkimuksen kohteena oleva Osuuskauppa Arinan myymälöiden koot vaihtelevat suuresti. Haastattelussa oli pieni Sale ja suuri Prisma, jonka ansioista haastateltavat ajattelivat tietyistä asioista erillä lailla. Pienetkin hävikkivirrat ovat pienessä kaupassa huomattavasti suurempia prosentuaalisesti kuin suuressa kaupassa. Suuressa kaupassa myös myytävien tuotteiden kierto on huomattavasti nopeampaa, mutta toisaalta myös tuotevalikoima on huomattavasti suurempi.

Tutkimuksessa käy ilmi, että Osuuskauppa Arinan pyrkimys hävikin määrään on 1% luokkaa, riippumatta kaupan koosta. Suuret kaupat pystyvät antamaan tietoisesti vanhenevia tuotteita jo hyvissä ajoin hyväntekeväisyyteen, kun taas pienet kaupat pyrkivät myymään kaikki myytäväksi kelpaavat tuotteet. Tämä on nähtävissä hyvin esimerkiksi kulutustavaran lahjoituksissa. Teoriassa puhutaan hävikin kokonaismäärästä, mutta ei oteta kantaa kulutettujen elintarvikkeiden määrään. Teorian mukaan kaupan hävikin ajatellaan olevan 22% kokonaishävikistä ruokaketjussa ja kotitalouksien hävikki on 35% kokonaishävikistä. Tästä johtuen kotitaloudet heittävät laskennallisesti 1.5% ostamistaan tuotteista roskeisiin.

Hävikiksi lahjoitettavat elintarvikkeet ovat hyvin linjassa aikaisempien tutkimuksien kanssa. Lahjoitukseen päätyy lyhyellä päiväyksellä olevia tuotteita, kuten lihat, leipä ja maitotuotteet. Kasvikset ja hedelmät päätyvät usein kaupasta suoraan roskeisiin ja tässä on suuri kehityskohde tulevaisuuden kannalta. Kaupoilla on Oulun alueella myös muita yhteistyökumppaneita, joille he lahjoittavat hedelmiä ja vihanneksia, mutta nekään eivät saa tällä hetkellä hyödynnettyä tarpeeksi tuotteita. Tutkimuksessa kaupat kokivat, että lahjoitusten lisääminen on vaikeaa, koska Osuuskauppa Arinalla oleva alennushinta on todella tehokas keino myydä lähipäivinä vanhenevat tuotteet ja kulutustavara pois.

Aikaisempien tutkimuksien mukaan kuluttajakäyttäytymisen muutokset, asiakkaiden vaatimukset ja tuotevalikoima on suuri tekijä hävikin synnyssä. Tutkimuksen perusteella saatavuus ja hävikki kulkevat käsikädessä, minkä johdosta syntyy hävikkiä. Osuuskauppa Arinan tilausjärjestelmät kuitenkin toimivat niin tehokkaasti, että tästä syystä johtuvaa hävikkiä pystytään jatkuvasti minimoimaan, koska tilausmäärät nousevat ja laskevat myyntimäärien mukaan. Kuluttajakäyttäytymisen muutokset eivät olleet merkittävässä osassa hävikin synnyssä.

Haastateltavat olivat todella tyytyväisiä Prikka kiertoon hankkeeseen. He kokevat, että pystyvät luottamaan näin hyvin järjestäytyneeseen organisaatioon ja pystyvät myös luottamaan, että sovituksista pidetään kiinni. Teoriassa nousi esille hyväntekeväisyys järjestön hajanaisuus ja organisoinnottomuus. Haastateltavat kokivat, että Prikka kiertoon hanke on onnistunut todella hyvin luomaan Oulun alueelle yhtenäisen ja luotettavan kumppanin, joka noutaa hävikkituotteet ajallaan ja toimii varmasti luotettavalla tavalla.

Kaikki kaupat olivat tyytyväisiä, että Prikka toimii ”näkyvästi”, eli tuotteet noudetaan sovittuun aikaan sovituksista paikasta. Mielestäni suurin parannuskohde, minkä Prikka Kiertoon hanke voisi tehdä, olisi selvittää eri kauppojen yksilölliset tarpeet, koska osa kaupoista haluaisi, että henkilökuntaan ollaan yhteydessä noudon yhteydessä, jotta kaikki tavarat saadaan varmasti hyötykäyttöön.

Osuuskauppa Arina on oman viestinnän perusteella todella kiinnostunut vastuullisuudesta ja paikallisesta toiminnasta. Tutkimuksessa myös kaikki kaupat nostivat vastuullisuuden tärkeäksi syyksi hyväntekeväisyyteen osallistumisessa. Haastateltavat nostivat kuitenkin ehkä tärkeämmäksi asiaksi käyttökelpoisen tavaran hyödyntämisen, sen sijaan että tuotteet päätyisivät roskiin. Mielestäni kaupat ajattelevat hävikin oleva osa liiketoimintaa ja suhtautuvat siihen hyvin rationaalisesti. Kannattavassa elintarvikeyrityksessä syntyy aina hävikkiä ja kaupat hyväksyvät sen. Jos vastuullisuus olisi prioriteetti, niin kaupat eivät pyrkisi 1% hävikkiin myymällä tuotteita, vaan he myös lahjoittaisivat vanhenevia tuotteita pienemmällä kynnyksellä. Toisaalta taas kaupat eivät tee tappiollista liiketoimintaa, vaan kaikki ostavat asiakkaat maksavat hävikin kaikissa tuotteissa. Tästä syystä on myös todella tärkeää, että kaupat pyrkivät minimoimaan oman hävikin.

Haastateltavat kaupat kokivat, myös että lahjoitusten myötä he saivat taloudellista hyötyä, koska heidän jätteensä määrät pienenevät ja sitä kautta jätemaksut. Hyödyksi katsottiin myös hyväntekeväisyydestä koitua positiivinen näkyvyys, joka myös nousee teoriassa esille. Osa haastateltavista myös koki, että haluaisi tiedotetta Prikka Kiertoon hankkeen osalta. Tämä olisi myös omasta mielestä järkevää toimintaa Prikka Kiertoon hankkeen omia tavoitteita ajattelen. Aktiivisella viestinnällä voitaisiin lisätä lahjoittajien määrää ja sitä kautta parantaa toimintaa.

Prikka kiertoon hanke merkitsee tällä hetkellä tulevan ja lähtevän hävikin, sekä biojätteen pelkätään kiloina. Biojätettä syntyi tammikuussa 1088 kg ja helmikuussa 617 kg. Tästä koituvan hiilijalanjalan arviointi on todella vaikeaa, sillä tuotteista ei ole tarkempaa tietoa. Hiilidioksidi päästöjen

määrä vaihtelee eri tuoteryhmien kohdalla todella paljon. Esimerkiksi 1 kg ruisleipää aiheuttaa 1.3kg co2 päästöjä, kun taas sianliha 5 kg tai nauta 15kg. Jatkon kannalta olisi tärkeää, että Priikka pystyisi erittelemään biojätteeksi päätyvät tuotteet tarkemmin. Toinen tärkeä huomio on, että Priikan tilastoista on kadonnut hävikkiä. Tammikuussa kerättiin 17410 kg hävikkiä ja sitä lähetettiin ulos tai päätyi biojätteeksi 10602 kg, eli hävikkiä on kirjanpidosta kadonnut 6808 kg ja helmikuussa 3253 kg. Mihin tämä merkittävä osa saadusta hävikistä päätyy?

Priikka kiertoon hanke tekee tärkeää työtä ja on onnistunut luomaan toimivan järjestelmän hävikin hyödyntämistä varten. Logistiikkakeskus jakaa eteenpäin kuukausittain yli 10 000 kg hävikkiä. Tämä on todella merkittävä määrä, josta varmasti on apua sitä tarvitseville Oulun alueella. Tämä määrä on myös merkittävässä roolissa hiilijalanjäljen pienentämisessä elintarvikeketjussa.

Jatkotutkimusta kohteita ajattelen olevan saman tyyppisten haastattelujen tekemisen saman kokoisille kauppoille, jolloin voitaisiin saada selville paremmin eri kokoisten kauppojen eroavaisuuksia ja ajatuksia hyväntekeväisyydestä. Toisena kohteena selvittäisin myös toisten kauppaketjujen suhtautumista tämän tyyppisiin hankkeisiin. Osuuskauppa Arinalla on vahva ryhmäohjaus, jolloin yksittäinen kauppa ei voi päättää omasta osallistumisesta.

LÄHTEET

Arina 2022. Osuuskauppa Arina – Tietoa meistä. Haettu 14.4.2022. <https://arina.fi/tietoa-meista/>.

Ciiyou 2022. Ciiyou – Tarina. Haettu 17.3.2022. <https://ciiyou.fi/pages/yritys-yhteystiedot>.

Diakonissalaitos 2022. Prikka kiertoon – logistiikkakeskus aloitti toimintansa Oulussa. Haettu 18.4.2022. <https://www.hdl.fi/blog/prikka-kiertoon-logistiikkakeskus-aloittaa-toimintansa/>.

EU 2021. Eurooppa-neuvosto. Ruokahävikin ja ruokajätteen vähentäminen. Haettu 24.2.2022. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/food-losses-waste/>.

EU 2022. Eurooppa-neuvosto. Pellolta pöytään. Haettu 24.2.2022. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/from-farm-to-fork/>.

Evira 2017. Eviran ohje 16035/2. Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet. Haettu 14.3.2022. <https://docplayer.fi/53360706-Eviran-ohje-16035-2-ruoka-apuun-luovutettavat-elintarvikkeet.html>.

Hartikainen, Hanna, Kuisma, Miia, Pinolehto, Marja, Räikkönen, Raija & Kahiluoto, Helena. 2014. Ruokahävikki alkutuotannossa ja elintarvikejalostuksessa – Foodspill 2 – hankkeen loppuraportti. Jokioinen. Hakupäivä 15.2.2022. <http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti170.pdf>.

Hietala, Sanna, Riipi, Inkeri, Välimaa, Anna-Liisa & Katajajuuri, Juha-Matti 2018. Lainsäädäntötarkastelulla ruokahävikkiä pienemmäksi – Lexfoodwaste -hanke. Valtionneuvoston kanslia. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160650>.

HLPE 2014. Food losses and waste in the context of sustainable food systems, A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security. Rooma. Haettu 21.2.2022. https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/hlpe/hlpe_documents/HLPE_Reports/HLPE-Report-8_EN.pdf.

Issakainen, Eveliina 2011. Yhteiskuntavastuun ulottuvuudet elintarviketeollisuudessa: sisällönanalyysi yhteiskuntavastuuraporteista. Helsinki. Hakupäivä 15.2.2022. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/28188>.

Kanniainen, Vesa 2019. Yrityksen yhteiskuntavastuu ja taloustiede Kansantaloudellinen aikakauskirja. Hakupäivä 15.2.2022. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/06/LOW3_31086773_KAK_sisus_2_2019_176x245-Copy-123-131.pdf.

Kesko 2021. Kestävä kehitys. 2021 keskon vuosiraportti. Haettu 17.3.2022. https://www.kesko.fi/globalassets/03-sijoittaja/raporttikeskus/2022/q1/kesko_vuosiraportti_2021_kestava_kehitys.pdf.

Korhonen, Kirsi, Hietala, Sanna, Välimaa, Anna-Liisa, Loikkanen Teemu & Muilu, Toivo 2019. Ruokahävikin vähentäminen Pohjois-Pohjanmaalla. Oulu. Hakupäivä 15.2.2022. <https://juri.luke.fi/handle/10024/544445>.

Lidl 2020. Lidl Suomi Vastuullisuudesta arkipäivää. Vastuullisuusraportti 2019-2020. Haettu 17.3.2022. https://www.lidl.fi/fi/tarjouslehdet/lidl-suomi-vastuullisuusraportti-2019-2020/view/flyer/page/1?_ga=2.29086004.98752282.1647523245-1081842000.1647523245.

Lindroos, Noora 2016. Jos ei voi rahalla mitata, millä sitten? Yhteiskuntavastuun mittarit vertailussa. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 15.2.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75627>.

Niemelä, Nina & Sauvola, Pilvi 2020. Oulun Prikka – hävikki haltuun ja yhteisiin pyötiin. Hävikki-ruuan keskitetyn logistiikan esiselvitys ja mallinnus Oulussa. Oulu. Hakupäivä 15.2.2022. <https://prikka.diak.fi/wp-content/uploads/sites/19/2020/08/Prikka-hanke-esiselvitysraportti.pdf>.

Ojanperä, Sini 2022. Polttoainekauppioiden edunvalvontajärjestö katsoo Teboil-boikotin iskevän väärään osoitteeseen. Haettu 17.3.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12338728>.

Osakeyhtiölaki 624/2006. Hakupäivä 17.3.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>.

Pantzar, Minna 2022. Hyvästit Fiskarsin saksille, Pauligin kahville ja Valion maidolle – nämä tunnetut yritykset ovat jättäneet Venäjän taakse. Haettu 17.3.2022 <https://yle.fi/uutiset/3-12346688>.

PTY 2016. Ruokahävikki vähenee ja materiaalitehokkuus paranee parhaiten vapaaehtoisin toimin. Haettu 17.3.2022. <https://www.pty.fi/ruokahavikki-vaehenee-ja-materiaalitehokkuus-paranee-parhaiten-vapaaehtoisin-toimin/>.

Prikka kiertoon 2022. Projektikoordinaattori. Prikka kiertoon. Sähköposti viesti. 29.3.2022

Ruokavirasto 2022. Hävikkiruoka. Helsinki. Haettu 21.2.2022. <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/elintarvikealan-yhteiset-vaatimukset/havikkiruoka/>

Salo, Marja, Mattinen-Yuryev, M.K. & Nissinen, Ari 2019a. Opportunities and limitations of carbon footprint calculators to steer sustainable household consumption – Analysis of Nordic calculator features. Helsinki. Hakupäivä 15.2.2022 <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/320180>.

Salo, Marja, Nissinen, Ari, Mattinen, Maija, Manninen, Kaisa, Dahlbo, Helena & Judl, Jáchym 2019b. Ilmastodietti – mihin sen antamat ilmastopainot perustuvat? Haettu 24.3.2022. <https://ilmastodieetti.ymparisto.fi/ilmastodieetti/documentation/Laskentaperusteet.pdf>.

Seppälä, Jyrki, Mäenpää, Ilmo, Koskela, Sirkka, Mattila, Tuomas, Nissinen, Ari, Katajajuuri, Juha-Matti, Härmä, Tiina, Korhonen, Marja-Liisa, Saarinen, Merja & Virtanen, Yrjö 2011. An assessment of greenhouse gas emissions and material flows caused by the Finnish economy using ENIVIMAT model. Journal of cleaner production 19 (2011) 1833-1841. Haettu 24.3.2022. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652611001612>.

Silvennoinen, Kirsi, Koivupuro, Heta-Kaisa, Katajajuuri, Juha-Matti, Jalkanen Lotta & Reinikainen, anu 2012. Ruokahävikki suomalaisessa ruokaketjussa – Foodspill 2010-2012 – hankkeen loppuraportti. Jokioinen. Hakupäivä 15.2.2022. <http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti41.pdf>.

S-ryhmä 2020. S-ryhmän vuosi ja vastuullisuus 2020. Haettu 17.3.2022. https://downloads.ctfassets.net/8122zj5k3sy9/50FAkjsV4664Nmjnd-JZlqx/94d98e76d333dffcd3a91a284ddd2e2/S_Vuosi_ja_vastuullisuus_2020_FI.pdf.

Thurén, Julia 2022. Vastuullisuus-sana ei merkitse nykyään enää mitään – 5 nyrkkisääntöä viherpesun tunnistamiseen. Haettu 17.3.2022. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002401>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. Yhteiskuntavastuu ja lainsäädäntö. Katsaus yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyviin lainsäädäntökehityskulkuihin eri puolella maailmaa. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 15.2.2022. <https://valtioneuvosto.fi/documents/1410877/2869440/Yhteiskuntavastuu+ja+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6.pdf/ac380ceb-da0c-4aa4-8393-9b2c9e65c3f4/Yhteiskuntavastuu+ja+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6.pdf>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Selvitys sidosryhmien käsityksistä suomalaisten yritysten yhteiskuntavastuusta. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 15.2.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75020>.

Vilka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. 5. painos. Jyväskylä: Ps-kustannus. Hakupäivä 21.3.2022. Ellibs. Vaatii käyttöoikeuden.

WeFood 2022. WeFood – Mikä WeFood. Haettu 17.3.2022. <https://wefood.fi/mika-wefood/>.

Liite 1 Haastattelukysymykset

Miten Prikka hanke näkyy kauppasi toiminnassa?
Minkälaisia kokemuksia sinulla on hankkeesta?
Minkälaisia parannusehdotuksia sinulla on hankkeelle?
Mitä ajattelet tämän tyyppisiin hankkeisiin osallistumisesta?
Mitä hyötyä hankkeeseen osallistumisesta on teille ollut?
Mitä ja miten paljon hävikkiä teillä syntyy? Kulutustavaroita, lemmikinruokaa ja hygienia tuotteita?
Miten sesongit vaikuttavat hävikin syntyyn?
Miten estätte hävikin syntymistä?
Miten paljon hävikistä päätyy suoraan roskiin?
Miten paljon roskiin päätyvästä hävikistä olisi hyödynnettävissä?
Tuleeko teille valmistajien takaisin vetoja?